

ÅRSSKRIFT

2000

NØRREBRO
LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV

Udgivet af Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv

Nr. 14, februar 2001

Adresse: Biblioteket Blågården,
Blågårds Plads 5,
2200 København N.
Telefon: 35 37 82 00

Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv kan træffes den første lørdag i måneden på biblioteket mellem kl. 11-13, eller efter aftale. I øvrigt kan man henvende sig i bibliotekets åbningstider:

Mandag - torsdag	kl. 10-19
Fredag	13-17
Lørdag 1.4-30.9	10-14
Lørdag 1.10-31.3	11-15

Bestyrelse:

Formand:	Karsten Skytte Jensen	tlf. 35 83 82 27
Næstformand:	Søren Federspiel	33 13 57 28
Kasserer:	Ingrid Bøvith	35 83 82 27
Medlem:	Bjarne Madsen	38 34 89 88 / 40 15 83 57
-	John Dickov Hansen	22 49 46 84

Forsidebilledet:

Griffenfeldsgade ca. 1905, set mod Nørrebrogade. Til venstre bag plankeværket ses Skt. Josefs Hospital, opført i 1875. Sporvognen er linie 8, der blev oprettet i 1901. Den kørte mellem Enghavevej og Kapelvej.

Årsberetning 2000

Af Karsten Skytte Jensen

Ny formand

På foreningens ordinære generalforsamling den 24. februar 2000 blev den sidende bestyrelse genvalgt.

Søren Federspiel havde meddelt, at han ønskede at fratræde som formand for foreningen, men var villig til at fortsætte som næstformand. På bestyrelsens konstituerende møde blev Karsten Skytte Jensen valgt til ny formand.

Søren Federspiel var en af initiativtagerne til oprettelsen af Nørrebro Lokalhistoriske Forening og Arkiv og han har været foreningens formand siden starten i 1983. Vi takker Søren for godt formandskab og glæder os over at han stadig vil påtage sig arbejdet i bestyrelsen.

Medlemsarrangementer

Lørdag den 12. februar var der rundvisning i Hellig Kors Kirke på Kapelvej. De ca. 40 deltagere blev vist rundt af menighedsrådsformand Svend Hovard, der underholdende og kompetent fortalte om kirkens arkitektur og historie. Der var også mulighed for at komme op i klokketårnet, hvorfra der er en imponerende udsigt. Besøget, der var arrangeret i samarbejde med "Komité Nørrebro 2000", afsluttedes med kaffe og hjemmebag i menighedssalen.

Tirsdag den 11. april var vi på besøg på det tidligere mejeri "Enigheden". Her fortalte fhv. direktør Bjarne Nielsen først om mejeriets historie og bagefter berettede den 90-årige Willy Aislev levende og morsomt om sine mange år på mejeriet. Vi havde inviteret vores naboforening, Lokalhistorisk Forening Bispebjerg, med på turen.

Søndag den 7. maj havde vi byvandring i kvarteret omkring Skt. Hans Torv. Kvarteret har de senere år undergået en forandring til det bedre takket være en vellykket byfornyelse, gårdsaneringer og renoveringen af Skt. Hans Torv. De ca. 20 deltagere blev vist rundt af Karsten Skytte Jensen, der blandt andet fortalte om områdets første beboere, blegemændene, om Fællederne og tidligere tiders forlystelsesliv. Turen foregik i det smukkeste tænkelige forårsvejr.

Torsdag den 30. november var vi på besøg i Nørrebro Erindringscenter, hvor centrets leder Ove Dahl fortalte engageret og interessant om baggrunden for centrets oprettelse og dets daglige arbejde. Bagefter så vi det åbne museum med dagligstue, køkken, vaskekælder samt baggård fra 1930-40'erne, og inspireret af det hyggelige interiør gik snakken livligt om gamle dage over en kop kaffe.

Aktiviteter

År 2000 har været et godt arbejdsår for foreningen. Foruden de månedlige bestyrelsesmøder og vagterne på biblioteket har bestyrelsen været engageret i Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger og arkiver i København (SLAK).

Karsten Skytte Jensen deltager i planlægningen af en fælles udstilling for de lokalhistoriske foreninger i 2001. Udstillingens formål er at fortælle om de lokalhistoriske foreningers tilstedeværelse og formåen, samt at belyse tiden omkring de store kommunale indlemmelser i 1901-1903.

Ligeledes i SLAK-regi deltager Bjarne Madsen i en arbejdsgruppe vedrørende fælles retningslinier for elektronisk registrering og arkivering.

John Dickov Hansen og Karsten Skytte Jensen er blevet medlemmer af en lokalhistorisk gruppe i kvarterløftområdet Ydre Nørrebro Syd.

Foreningen får jævnligt henvendelser fra privatpersoner og institutioner, der søger

bistand i form af billedmateriale eller andet historisk stof fra arkivet. Vores billedsamling benyttes blandt andet af folk til deres slægtsforskning eller arbejde med at skrive om den ejendom, de bor i.

For at kunne servicere publikum så godt som muligt, vil arkivet gerne have udvidet og suppleret sin billedsamling med såvel gamle som nyere billeder fra Nørrebro. Vi opfordrer medlemmerne til at kigge i gamle albums og skuffer og komme med deres fotos. Ønsker man ikke at aflevere sine billeder, er vi også glade for blot at låne dem til affotografering.

Genoptrykningen af de gamle Nørrebro-brevkort har været en succes. Kortene har solgt godt og den første serie blev hurtigt udsolgt. Vi har derfor fået trykt et nyt oplag og er nu atter leveringsdygtige i begge serier. Brevkortene kan købes ved vores arrangementer eller ved henvendelse til foreningen. Prisen for en serie med 10 kort er kun 40 kr.

SKOTØJ

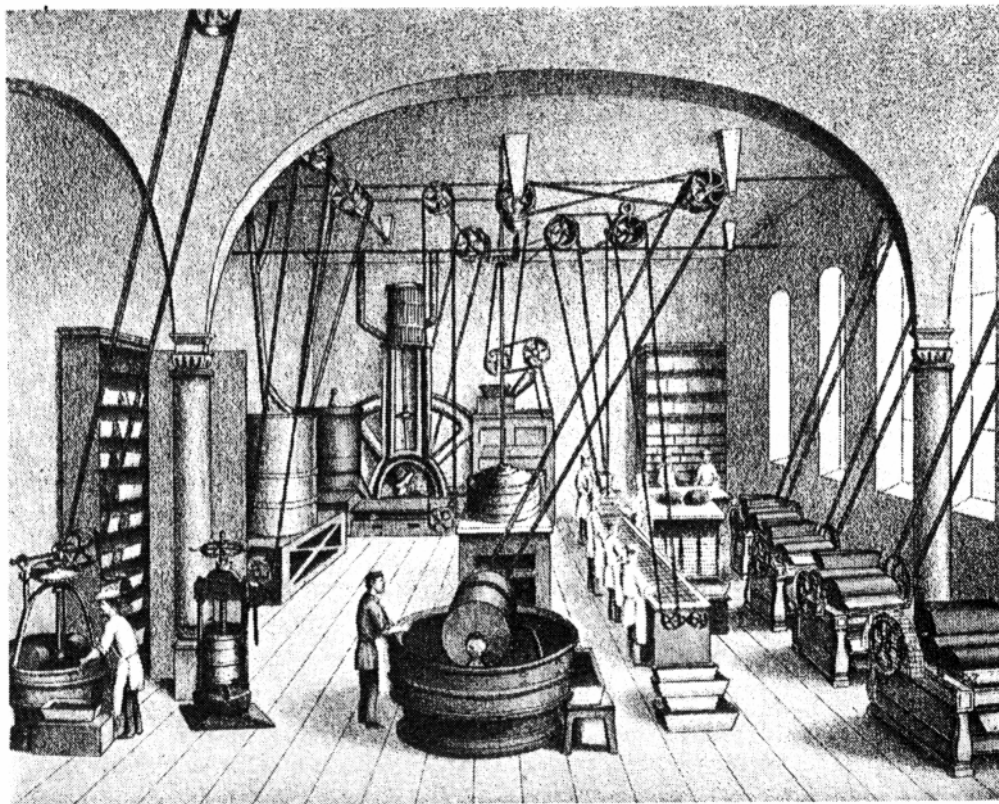
billigst og bedst,
Damestøvler 7,75, Herrestøvler 8,25,
hos Georg Laursen
Nørrebrogade 49.

Brødrene Cloëttas Chokoladefabrik

Af Karsten Skytte Jensen

Chokolade var ukendt i Europa, indtil spanierne omkring 1520 bragte det med sig fra Amerika. Ligesom det var tilfældet med de to andre fremmedartede drikke, te og kaffe, blev chokolade også i lang tid omgærdet med stor hemme-

lighedsfuldhed, og man kunne kun købe det hos apotekeren. Mens Frederik den 4. allerede omkring 1700 drak te, kaffe eller chokolade som morgendrik, varede det længe, inden menigmand opgav den gamle vane at drikke øl eller endnu stær-

Interiør fra Brødrene Cloëttas Damp-Chokoladefabrik i Niels Hemmingsensgade, (Malmgren: Danmarks Industrielle Etablissementer, 1889).

Christoph Cloëtta (1836-1897).

kere varer om morgenen. Chokolade brugtes mest som drik, først senere trængte spisechokoladen frem.

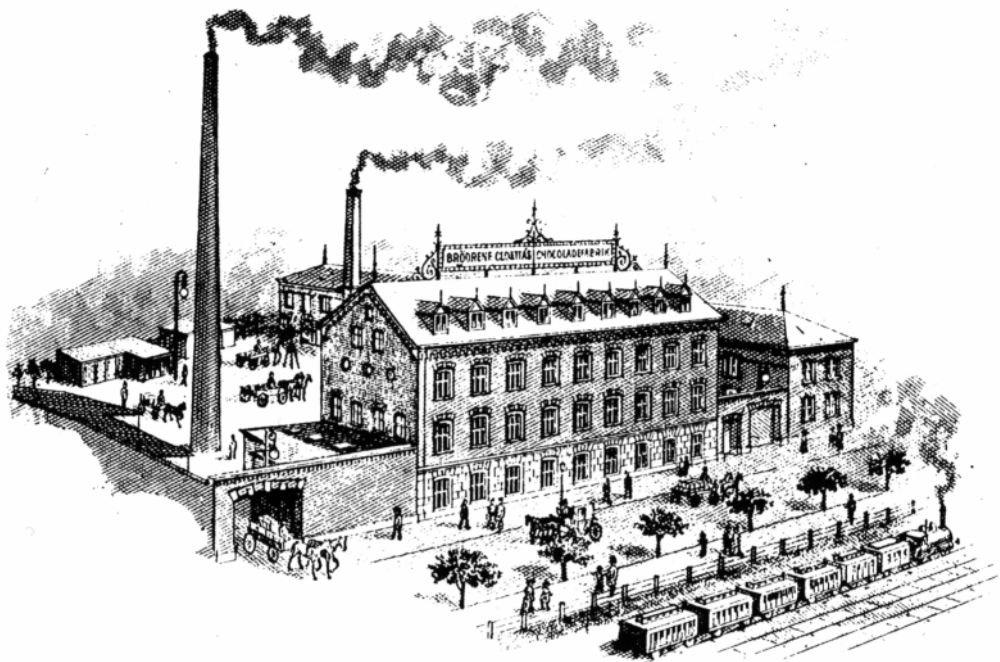
Der var ikke tale om nogen større fremstilling af chokolade her i landet før i sidste halvdel af 1800-tallet, da chokolade fra at have været en luksusvarer blev en almindeligt anvendt konsumvarer. I København var der i 1794 kun to chokoladefabrikker, og antallet af personer, der var beskæftiget inden for branchen i 1840'erne, oversteg ikke en halv snes.

I året 1848 kom en ung mand ved navn Bernhard Cloëtta til Danmark fra Schweiz, og et par år senere kom hans to brødre Christoph og Nuttin også hertil. Christoph fik hurtigt arbejde hos en af sine landsmænd, den kendte konditor Gianelli på Kongens Nytorv. Men Christoph Cloëtta ville have sin egen forretning og allerede et års tid efter sin ind-

vandring her til landet, åbnede han sit eget Schweizer-konditori i Dyvekes Gaard på Amagervej.

Som den driftige handelsmand han var, ville han dog ikke nøjes med det, og den 3. november 1862 lagde han sammen med sine brødre grunden til det, der skulle blive Brødrene Cloëtta's Chokoladefabrik. De begyndte i det små i en ejendom ved den gamle Sortedams Mølle på Nørrebro, hvor et par maskiner blev stillet op. I øvrigt måtte de få andre til at male deres cacaobønner, det havde de ikke selv maskiner til. Deres produkter faldt imidlertid i folks smag og de første lokaler blev snart for små. I 1867 købte de en ejendom i Niels Hemmingsensgade og indrettede her en „Damp-Chokoladefabrik“, der kaldtes sådan, fordi maskinerne blev drevet af noget så nymodens som dampkraft. Om arbejdsvilkårene på fabrikken hed det: „For de bedste mandlige Arbejdere er Daglønnen 4 Kr., for kvindelige 2 Kr., og desuden er alle Arbejderne sikrede ved gjensidige Syge- og Hjælpekasser, samt ved Forsikringer mod Ulykkestilfælde.“

Brødrene Cloëtta's forretningsprincip var at fremstille ren uforfalsket chokolade, noget der heller ikke dengang var en selvfølge. Virksomheden blev snart kendt for sine kvalitetsprodukter og fik dermed en stigende afsætning og en voksende kundekreds, både i Danmark og efterhånden også i Sverige og Norge. I 1873 anlagdes en fabrik i Malmø, ledet af Nuttin

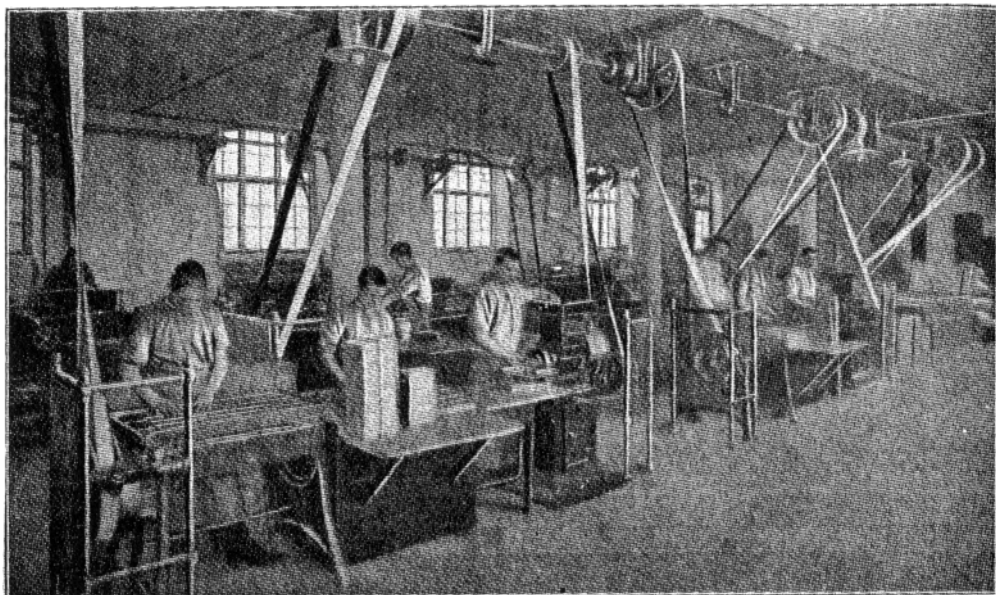
Brødrene Cloëtta's Chokoladefabrik gengivet på en reklametryksag fra ca. 1905.

Cloëtta. Samme år blev Brødrene Cloëtta's Chokoladefabrik udnævnt til kongelig hof-leverandører i Danmark. I 1885 udvidedes fabrikken og i 1896 anlagdes desuden en fabrik i det daværende Christiania (Oslo) i Norge. Denne fabrik fik stor betydning, da den såkaldte mellemrigslov året efter ophørte, hvorved chokoladeeksport fra Sverige til Norge blev forhindret af tolden.

I 1897 døde grundlæggeren Christoph Cloëtta, og firmaet blev drevet videre af hans enke, Ida Cloëtta og sønnen, generalkonsul Fritz Cloëtta, der efter moderns død i 1901 blev eneindehaver. Efterhånden var pladsen på fabrikken i

Niels Hemmingsensgade blevet for trang, og i 1901 flyttedes fabrikationen til Hørsholmsgade 20 på Nørrebro i en ny, stor bygning tegnet af arkitekten, professor Ludvig Knudsen. Her beskæftigedes et personale på op til 125 personer med at fabrikere, indpakke, ekspedere og forsende dels koge- og spisechokolade, dels cacao og forskellige slags konfekt.

Fabrikken fremstillede i begyndelsen mest koge- og spisechokolade, men omkring år 1900 begyndte Brødrene Cloëtta's Chokoladefabrik også at fremstille fyldt chokolade. Det krævede langt større finhed i chokoladen og som følge deraf bedre maskiner. I 1929 blev firmaet

Fra pakkestuen på fabrikken i Hørsholmsgade, ca. 1910.

omdannet til et aktieselskab, der blev overtaget af A/S Christian F. Kehlet, hvorefter de to virksomheder samledes i Hørsholmsgade.

Industrihistorikeren Jul. Schovelin besøgte fabrikken, som han giver følgende positive skildring af:

„Enhver, der har set sligt et nymodens Fabriksanlæg, fuldt ud svarende til Tidens Fordringer i Henseende til Teknik og Hygiejne, vil vide, hvor *lækkert* et Indtryk det i Grunden gør. Rummene er høje og lyse, Maskinerne straalende blanke, Luften frisk og let. Men i en Fabrik som *Brødrene Cloëtta* er Luften tillige behagelig krydret af Produktets pikante Duft, ligesom gennemtrængt af en egen fin, sød Aroma - og om det nu skyldes den, eller den livlige Udsigt til alle

Sider fra de store Vinduer, eller de højloftede Sales hyggelige Præg, nok er det, at alle Arbejdere og Funktionærer synes at se sundere og mere tilfredse ud end Folk flest, og især glæder de mange unge Piger sig ved det fornøjeligste Huld. Men hvor er de ikke ogsaa omgivne af lette, lyse, livlige Farver - Cremens glansfulde Hvidt, Ananas'ens sprøde, saftige Gult, Valnøddens lysebrune Lød, smaa Likørflaskers Rosa og Chartreuse-Grønt, Marcipanens blonde Flødefarve og Chokoladens brunette Solbrændthed“.

I 1954 flyttede fabrikken fra Hørsholmsgade til Sdr. Ringvej i Glostrup, og her lå den indtil 1960, hvor Cloëtta blev opkøbt af den finske chokoladekoncern Fazer. Bygningen i Hørsholmsgade rummer i dag bl.a. Dansens Hus.

Brohusgade

Hvis man i slutningen af 1870'erne vandrede ud ad den gamle Nordvestvej (hvis navneforandring til Rantzausgade blev stadfæstet af magistraten den 15.1.1906), ville man opdage, at den nyopførte bebyggelse kun gik til og med Brohusgade. Og her var det endda kun ejendommene nr. 1-3 og 2-8A, der var bygget.

Den lille private gade blev i slutningen af 1890'erne overtaget af det offentlige, og navnet Brohusgade blev autoriseret i

1899. Stadsarkitekten anbefalede dette navn med bemærkningen om, at "det har en snes års hævd i kvarteret og har ikke nogen ilde klang". Det oplyses videre, at navnet stammer fra en tidligere nedrevet ejendom, "Brohuset", ved Ladegårdsåen. Denne ejendom lå forøvrigt en smule syd for den nuværende gadelinie.

Forhistorien er her, at denne ejendom blev opført i 1850 af kaptajn Henrik Christian Bangert, der ejede den til 1866. Ef-

„Brohuset“ ved Ladegårdsåen. Til venstre „Bangerts Bro“ ved den nuværende Brohusgade. (Tegning fra 1850'erne af L. Both).

Mellem „Bangerts Bro“ (ved Bülowssvej) og „Bülowss Bro“ (ved Ewaldsgade) lå „Blågårds Bro“. Den lå for enden af „Langvej“, som også blev kaldt „Hovedvejen“. Først senere kom den til at hedde Blågårdsgade. På dette maleri ser broen lille og spinkel ud, men den kunne tage et hestekøretøj. Den næste bro kom ved Jagtvej og siden lå den sidste af bydelens broer ved Hyltebro. (Maleri 1865, København Før og Nu).

ter skiftende ejere, bl.a. urtekræmmer A. F. Jørgensen og tømrermester Krause, blev ”Brohuset” nedrevet i ca. 1885, men havde forinden nået i folkemunde at give navn til den nye gade.

Kaptajn Bangert, der ejede landstedet Solitude, havde parceller op langs åen. Det var på disse parceller fra Solitude, at gartner Beyer omkring 1870 dyrkede rabarber, hvilket har givet kvarteret navnet ”Rabarberkvarteret”. Kaptajn Bangert,

hvis navn er knyttet til en anden gade i bydelen, anlagde ”Bangerts Bro” over til den nuværende Bülowssvej. Broen forsvandt ved åens tildækning hertil i 1897.

I Brohusgade blev ”Døvtummehjemmet” i nr. 17 opført i 1899, samtidig med Mejeri-stiftelsen skråt overfor. ”Marthahjemmet” blev til i 2 tempi, nemlig nr. 7 i 1886 og nr. 9 i 1895. Man bemærker gadens udvidelse efter den ældste bebyggelse til nr. 8A.

Colosseum

Af Martin Tanggaard

Med den nye Empire biograf i Guldbergsgade har Nørrebro igen fået sin egen biograf, men for kun en menneskealder siden var der mange biografer i bydelen. På Nørrebrogade lå Nørrebros Biografteater, så var der Odeon Teatret på Fælledvej og oppe ved Nørrebro station lå den store Nora Bio. På Jagtvej lå den mest sejlivede af dem alle, Colosseum, som vi her vil fortælle om.

Colosseum blev egentlig tænkt opført i tilknytning til Folkets Hus, som lå nær Nørrebros Runddel. Dog kom bevillingshaverne C.E. Jensen og Jacob Jacobsen på andre tanker og opførte på nabo-

grunden til Folkets Hus, et stort, flot og luksuøst filmpalæ med balkon og plads til 1000 tilskuere.

Det var et vidunderligt og elegant filmtempel direktørerne Jensen og Jacobsen

Tilstrømningen til de første tonefilm var kolossal. Her står publikum foran Colosseum for at se „The Singing Fool“ - eller på dansk „Den syngende Nar“ - med Al Jolson i august 1929.

kunne præsentere for publikum 2. Juledag 1924. Publikum strømmede til for at beundre deres lokale biograf og opleve danmarkspremieren på det amerikanske folkeskuespil "Signaltaarnet". Dette var før tonefilmens æra, så det var stumfilm, man kom og kiggede på, sandsynligvis med musikalsk ledsagelse.

I foråret 1929 var Colosseum også blandt de første biografer, der havde anskaffet anlæg til fremførelse af tonefilm. Det var noget, der kunne få folk i biografen. Tilstrømningen til de første tonefilm var kolossal, bl.a. til Al Jolson filmen "The Singing Fool". Nu *talte og sang* de også oppe på lærredet. Man kan næsten forestille sig begejstringen hos det dengang meget lidt forvante publikum. Men noget der virkelig kunne hæve humøret endnu mere hos publikum, var det at ledelsen havde fået tilladelse til tobaksrygning under forestillingerne. Det blev senere forbudt, men det er en helt anden historie.

Det tyder på at J. Jacobsen blev alene om bevillingen omkring 1940 og drev teatret helt frem til 1957, hvor Flemming Lyngé overtog. I halvtredserne fik Colosseums operatørrum nye moderne 35mm maskiner fra Westrex, med CinemaScope og 4 spors magnet stereolyd gengivelse. Senere igen skiftede man til italienske Cinemeccanica V8. Flemming Lyngé var leder frem til 1971, hvor Gunnar Obel købte biografen og søgte bevillingen (i nævnte rækkefølge). Gun-

nar Obel havde også andre biografer, bl.a. Kino i Thisted og Platan i København. Filmloven var netop blevet ændret, så man måtte have mere end én biograf på samme tid. Obel fjernede de 1000 gamle hårde sæder og erstattede dem med 650 bløde lænestole med god benplads. Men det var åbenbart ikke lønsomt for ham, idet han allerede i 1973 solgte Colosseum og Platan igen, denne gang til Palladium selskabet som også havde Palladium, Triangel og Husum Bio. Det var med direktør Frederik Sundram som leder. Han udtalte i en artikel fra 1974 i anledning af biografens 50 års jubilæum, at det gik godt og at publikum var trofaste. Colosseum var en "knaldbiograf" og ledelsen har da også altid haft spændingsfilm og (i 70'erne) pornofilm på plakaten. Lige lidt hjalp det dog, idet Palladium opgav driften omkring 1978.

Herefter stod biografen lukket frem til 1980, hvor Henry og Jytte Fussing overtog lejemålet og byggede om til 3 sale (balkonen blev delt til 2 mindre sale med hver 90 pladser). Fussing havde også Broadway Bio på Vesterbrogade og Brøndby Strand Bio. Lige da de genåbnede i september 1980, var alt som før (bortset fra balkonens ombygning). Indgangen med de 2 billetluger og gangen ind til den meget store og flotte foyer med det lille springvand i midten. Men hurtigt efter byggede man om, sådan at indgangen var blevet til kombineret grillbar og billetsalg. Fussing lagde også ud med et "folkeligt" repertoire. Der var både

Colosseum biografen som den tog sig ud i sine sidste år. Foto fra ca. 1980.

Lille-Per, pornofilm og dobbelte midnatter. Rygtet vil vide at det til tider gik hårdt for sig under disse midnatsforestillinger med bl.a. hærværk på sæder til følge. Der var også indbrud på et tidspunkt, hvor hærværksmænd havde skåret ca. 1 m² lærred væk efterladende et hul i den ene side. Det lappede man, men det kunne stadig ses specielt under forestillinger i CinemaScope. Men det gik tilbage. Antallet af forestil-

linger skrumpede ind og det var snart ikke andet end porno man kunne se i Colosseum. Så lukkede man - sidste forestilling var omkring 1982-83. Senere i 1986 brændte biografen og tilbage var der kun et supermarked, der ville sætte penge i de gamle lokaler.

I dag er der Aldi marked i lokalerne. Det er altså lidt trist at køre forbi.

COLOSSEUM
 Kl. 7,10 & 9,10. Tlf. 2585 fra 5.
 Paladsteatrets store Sukces
Nyhavn 17
 med Karina Bell
 og Frederik Jensen

COLOSSEUM Kl. 7 og 9
 C. 2585 fra 5
JAMAICA
MYSTERIET
 HAY MILLAND - ARLENE DAHL
 WENDELL COREY
 Lørdag Kl. 4: Samme Film
 ★ POLITIKENS FILMJOURNAL Nr. 244

Et Nørrebro-miljø

Af Poul Nielsen

Forfatteren til disse erindringer er født i Farumgade nr. 13 i 1922. Han fortæller her om det blomstrende gade- og forretningsliv i barndomskvarteret omkring Hillerødgade og Nørrebrogade i tyverne og først i trediverne.

Kvarteret

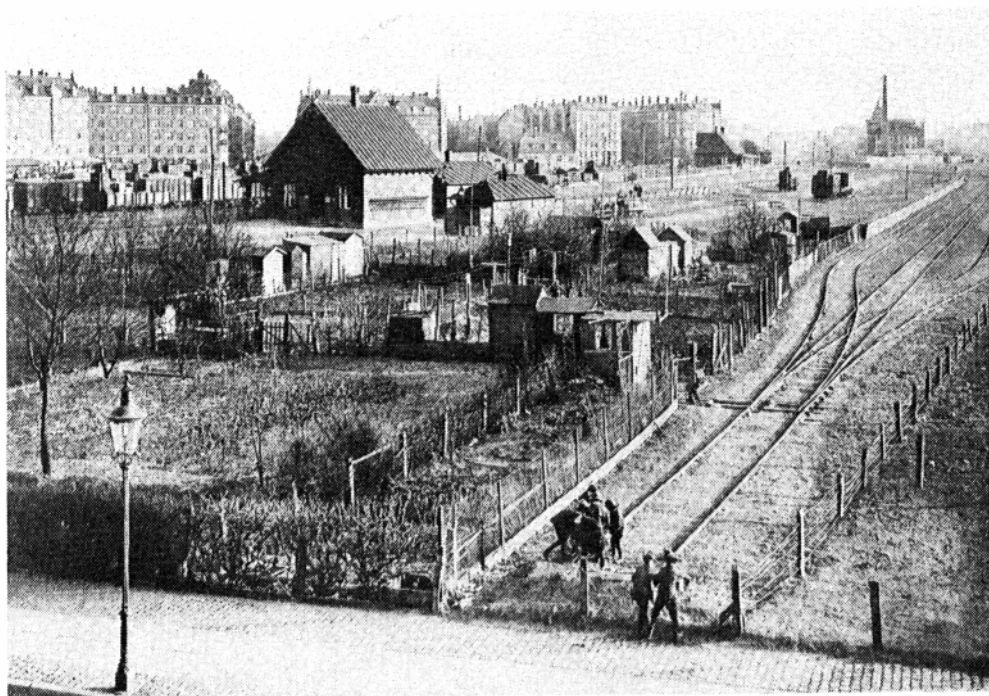
Farumgade er en lille gade på det ydre Nørrebro, den går fra Nørrebrogade, der er hovedgade til Københavns centrum og dengang var en rigtig indkøbsgade, og til Hillerødgade.

Kvarteret er præget af gader med beboelsesejendomme fra omkring århundredeskiftet, fra den tid da man forsynede huse med friser, karnapper, kviste og en-

kelte endda med tårne. Ind imellem de 4-etagers karreer var der dog arealer med småindustrier og haver. Udfor Farumgade og Hillerødgade således diverse håndværksvirksomheder, industri, bane-terræn, stort ranger- og godsanlæg, kolonihaver, biograf og missionshus. Det meste blev nedlagt i mine første barn-domsår, for i en periode at henligge som

Jernbanebommene er nede for Hillerødgade. Ejendommene i baggrunden eksisterer stadig. (Foto fra ca. 1925).

Udsigt over Nørrebro stations terræn, set fra Hillerødgade. Her ligger i dag Nørrebroparken. (Foto 1913, København Før og Nu).

en herlig vildmark og legeområde og derefter forvandles til Nørrebroparken.

Gaden

Der var kun huse på den ene side af Farumgade, jeg tror 4 ejendomme på 4 etager eller rettere 5, stuen og 4 etager. Vores hus var flot bygget i en spids vinkel med 2 opgange til Farumgade og 3 opgange til Hillerødgade. Vinklen var bygget ud som en slags tårn, der havde spir af kobber, iøvrigt var materialerne røde mursten med vandrette cementbånd, på taget en række kviste med høj rejsning. Nr. 15 i Farumgade bestod af sær-

deles store lejligheder, medens resten af opgangene var to-værelses.

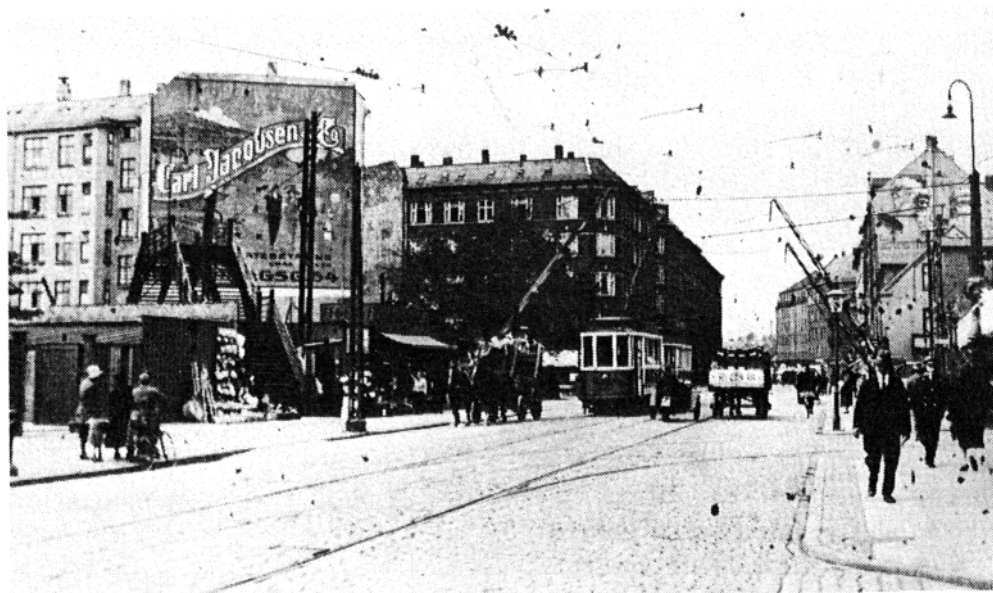
Gadedørene var nydelige med matte vinduer, opgangene pænt malede med en lille frise ca. 1 meter over trinene, disse var lave i behagelig afstand, opad kunne man tage 3 trin, med stort besvær 4, ad gangen, nedad kunne hvert afsnit klares i 2 spring. Indenfor hoveddøren stod der over et af de nederste trin ved måtten „Brug måtten og Vibe Hastrups skocremer“ og jeg mener også, der stod på væggen, eller var det bare noget vi sagde, „Tryk på knappen - lys på trappen“. På

trappen sad også de gamle rør fra den- gang, man ikke havde el- men gas- belysning.

På den modsatte side af gaden, på hjør- net af Hillerødgade, var der en cykelsmed i et træskur. Et andet træskur indeholdt kontor for brændselshandleren, dernæst indkørsel til hans plads, hvor der var båse med trævægge med forskellige slags kul og koks. Her stod også et par hektoliter- mål, som man skovlede koksene op i og derefter tippede dem ned i sække eller kurve. På cykelsmedens grund og måske også på brændselshandlerens, blev der senere bygget en danserestaurant, kaldet „Reci“, gul pudset én-etages bygning med et firkantet tårn. Reklamesloganet

bl.a. vist i Biffen var: „Hvorfor sidde hjemme med sin thesi, når man kan more sig i Reci“. Musik trængte ud fra de høje vinduer og i sene nattetimer kunne høres larm og spektakel.

Det har nok været før brændselspladsen blev oprettet, at der mellem denne og tøndepladsen, lå en forladt hønsegård, hvor man ved at klatre over hegnet, og op ad hønsestigen, lige kunne klemme sig ind i hønsehuset, her havde man det dej- ligt fjernt fra alle. Men som sagt, bag et langt plankeværk var tøndepladsen, et bødkerværksted, ejeren hed Lund, med oplagsplads af tønder stablet i pyramide- form op til 1. sals højde.

Jernbaneoverskæringen på Nørrebrogade mellem Esromgade og Bragesgade. Til ven- stre ses fodgængerbroen af træ. (Foto ca. 1925, Københavns Bymuseum).

Overfor „Passagen“, en lille tværgade fra Farumgade til Hillerødgade, lå en Shell tank med to pumper foran, høje firkan- tede søjler med et træhåndtag hvormed man ved håndkraft pumpede benzinen op. Bagved kontor, alt i gult og hvidt med Shells mærke: „muslingskaller“.

Derefter en basarbygning med to butiksvinduer, hvor „Importøren“ havde til huse. Forretningen havde alt i dele til cykler plus køkkengrej m.m. Sidst ud til Nørrebrogade lå en skotøjsforretning, hvor der i vinduet mod Farumgade var masser af kludesko og træsko.

Udsigten

Vi boede på 4. sal, og havde vid udsigt. I mørkningen sad jeg på skødet og fik fortalt historier, vi skulle vente med at tænde lyset, til vi kunne tælle, jeg tror, 20 steder der havde tændt i Esromgade, der skulle jo spares på lyset.

Tøndepladsen lå nærmest, med de vældige stabler af tønder, og med bødkerne der, dels i det fri og dels under et halvtag, reparerede tønderne, fornyede enkelte stave eller satte nye bånd på. Når det sidste var tilfældet, kom der først vådt sand på tønden hvor det nye bånd af jern skulle sidde, og så gik bødkeren ellers rundt og rundt om tønden og slog båndet på plads med en slags mejsel og hammer.

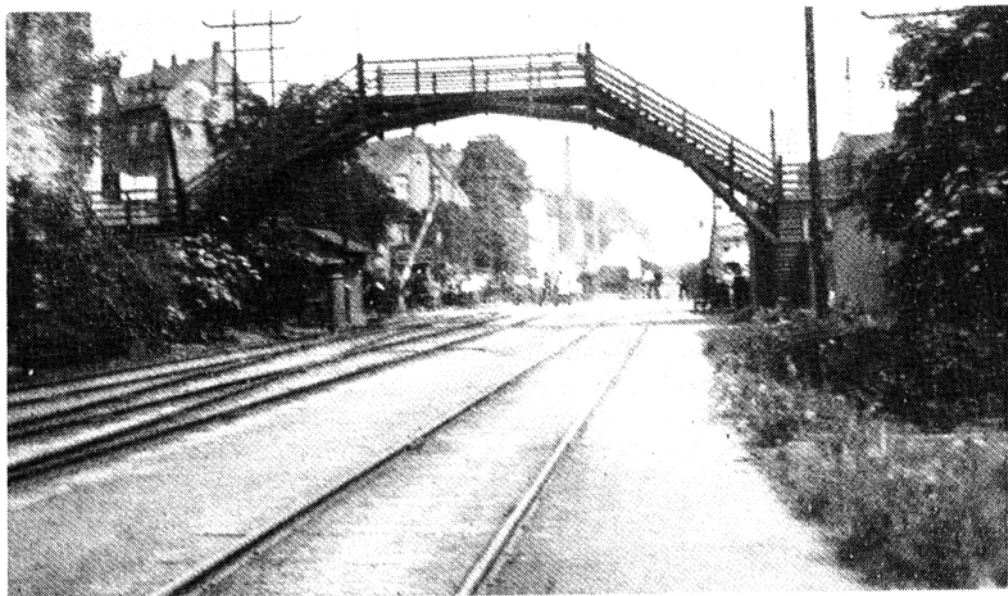
Her holdt en flok vilde katte til, de holdt vel rotterne væk, og de sad hver efter-

middag udenfor plankeværket og ventede på katterne og katterne, der kom med spånkurve og emaljerede kander med mælk, fiske- og kødaffald. Kattene, som ellers ingen kunne komme nær, løb de gamle mennesker i møde og gned sig op af dem. Manden var i en meget fedtet stortrøje og kasket.

Lidt længere væk, med indkørsel fra Hillerødgade, lå et stenhuggerværksted. Vi kunne se en del af stenene, der var stablet op, det øverste af en hånddreven kran og lidt af de arbejdende folk, og kunne vel også høre hammerslagene.

Lige overfor, men med facade til Esromgade, lå Reck's opvarmningskompagni. På en første sal, åbenbart ind til en tegnestue, var en fransk altan, hvorpå der blev skiftet rammer med lystryk, der skulle fremkaldes af dagslyset.

Og så i mine første år, udsigten over jernbaneterrænet. Her rangerede godstog frem og tilbage trukket af små stærke rangerlokomotiver, der når de startede sendte sorte skyer i vejret, eller hvid damp, og fløjte-toner lød op til 4. sal kort efter. På trinbrættet hang altid en portør, der med store armbevægelser eller med fløjten dirigerede farten. Han sprang altid af i farten, løb ind mellem pufferne og kobledede vogne sammen - et spændende liv, syntes jeg. Også det hule dump, når en vognstamme stødte sammen med en anden under rangeringen, hørte med.

Fodgængerbroen over banen ved Nørrebrogade i 1920'erne.

Persontog kørte forbi, jeg mener det hovedsagelig var udflugts trafik, i hvert tilfælde husker jeg skovtursvogne i to etager passere (kørte selv i en sådan vogn i et ferietog i Jylland). Nu vi er ved banen, var det lykken at stå på fodgængerbroen af træ, der gik over banen ved Nørrebrogade, og kunne benyttes når bommene var nede. Men det var især lykken, når et tog passerede, og man stod lige over skorstenen og fik al dampen i hovedet. Var man hurtig, spænedes man de få skridt over på den anden side af broen og fik det gentaget, man kunne blive helt væk i en dampsky (samme fornemmelse som når en flyver går ned gennem skylagene til landing). Men selv om man plagede, var det en sjælden fornøjelse, for dampskyen kunne meget hurtigt erstattes af

sort røg med kulpartikler og mens bro og bane eksisterede, var det uden for min alders aktionsradius.

Selve Nørrebrogade kunne ikke ses fra vores vinduer, basarbygningerne dækkede. Men når klokkerne ringede, var det med at komme hen og se ud. Det var sprøjterne med udrykning, jeg mener at huske at de var hestetrukne, og på stigesprøjten sad brandfolkene oppe på den sammenfoldede stige, det var så højt til vejrs, at man kunne se dem køre forbi bygningerne.

Hvad der også kunne få én til vinduet, var når FDF en forårsaften marcherede gennem gaden, alle drengene med hvide bluser, lederne i mørke jakker og sorte

kasketter, stort orkester og fane og i de sidste rækker var små rollinger, som førerne havde noget besvær med at få til at gå i række.

Til gårdsiden var udsigten mindre spændende. Naboejendommens mangeantede gård, med indgang ad en kældertrappe, var adskilt fra vor gård af plankeværk med pigtråd, cykelskure og i starten retirader, vor egen lange gård afsluttet med plankeværk med dør i mod „Passagen“ og med en ejendom på modsatte side. Vort eget hus med røde mursten mod gaderne, havde gulgrå sten mod gården, og alle vinduer der hørte til køkkener eller soveværelser, havde gardiner, stores, trukket helt for. Vi på fjerde havde dog også udsigt til taget, der var så højt, at der var en række pulterkamre, et til hver lejlighed, og ovenover, under tagryggen, et tørreloft, herover udsigt til mange skorstene, nogle antenner og oven over Vorherres himmel med kredsende måger.

Forretninger og småvirksomheder

I kælderen mellem nr. 13 og 15 i Farumgade var der et en gros ostelager. De store firkantede og runde oste blev på en slid-ske kuret ned i kælderen, og efter lagringen blev de senere hentet op samme vej.

I naboejendommens kælder, stadig i Farumgade, blev der i løbet af min barndom oprettet en barber- og frisørforretning, far, ung søn og en ældre svend kørte

forretningen. Her sad altid folk og ventede på at det skulle blive deres tur, masser af mænd gik til barberen hver dag og blev barberet. Vi så det blankpudsede barberskilt blive sat op om morgenen og piller ned igen om aftenen. En af barbererne kom op ad trappen med en sortlakeret spisestuestol, en af ventestolene, kravlede op på stolen og klarede skiltet. Det foresvæver mig vi gav 35 øre for en klipning, men så kom der også masser af duftvand i.

I kælderen på hjørnet af „Passagen“ lå ismejeriet, der hovedsagelig handlede med smør, mælk, brød og æg. Havde man ikke fået mælk med mælkemanden om morgenen, måtte man i mejeriet og handle, det var jo før køleskabenes tid. Fru Petersen, tror jeg hun hed, var en mørkhåret, buttet ikke ret høj, noget stramtandet dame i hvid kittel, der passede forretningen, ind i mellem hjulpet af manden i hvid kittel og viklers. Viklers fordi han kørte lastvogn med eksportfløde ud til forhandlere. Eksportfløde var en homogeniseret fløde (kaldet kridtvand, til at komme i kaffen), der kunne holde sig i flere uger, den blev forhandlet i små flasker lukket med korkprop. Efter lukketid spadserede parret hjem bærende på en spånkurv, hvori der stod en metalpengekasse. Det var det eneste sted jeg dengang havde set en franskbrødskniv (sav), hvad jeg var meget betaget af. Vinduesudstillingen var æg i pyramider, inden æggene blev solgt, blev de et for et

A.P. Hansens kolonialforretning fotograferet engang i 1920'erne.

sat ned i et rundt hul i en cigarkasse, hvori der var anbragt en el-pære og på den måde blev de gennemlyst. Iøvrigt var jeg lidt sur på indehaveren, fordi de der købte på bog fik bolcher, når de betalte, vi andre fik ikke noget.

Efter „Passagen“ fortalte en lang rød støvle, der dinglede over en kælderhals, at her var der en skomager, her kunne man få forsålet sko og støvler og få nye hæle. Så kom rulleforretningen i en kælder. Over indgangen var et trekantet skilt, hvor der på de to sider var malet en stiliseret rulle. Det var to ældre mennesker,

der drev forretningen, han havde dårlig arm. Motorens summen, stokkene der rumlede frem og tilbage, hele den øverste del af rullen, der en gang imellem når der blev drejet på et håndtag på væggen, løftede sig, så stokkene kunne tages ud. De blanke grå rullestykker, der lå udenpå dugene og den ejendommelige lugt af lærred, varme og rent tøj, blev til en helt speciel og spændende verden i den lille kælder.

Efter en dør til en lang og smal gennemgang ind til en gård, kom en trappeopgang, mange høje trin op til gadedøren og derefter en stejl trappe. I en høj stue,

eller var det en førstesal, boede „hundeklipperen“. En ældre dame, der ikke klippede hunde (dengang var der ikke mange, der havde hund og de blev slet ikke klippet), men det var børn, hun klippede i sin almindelige stue på en almindelig spisestuestol. Mon det var mine lange fagre lokker, der faldt? Som helt lille havde jeg langt krøllet hår til skuldrene – men man skulle ikke være ret gammel, før man kunne se det foragtelige i at blive klippet sådan et sted, rigtige drenge blev selvfølgelig klippet hos en rigtig frisør. Så nåede vi hjørnet af Nørrebrogade med frøforretningen „Frisenette“, vinduer til begge gader, i forretningen en disk og ellers væggene dækket af skuffer i mørkt træ fra gulv til loft. I hoftehøjde store

skuffer til græsfrø, løg og knolde, derfra til loftet små skuffer til alverdens forskellige frø. Etiketter på skufferne ellers intet; ingen reklamer, intet haveværktøj eller udstillede varer, jo, jeg tror en fin vægt med hornskåle til afvejning. En ganske speciel lugt fra alle disse frø, og så var det en ganske ung pige, der ekspederede, måske datteren?

Rundt om hjørnet på Nørrebrogade lå en cigarforretning. Min klassekammerats fars forretning. Han var en ældre alvorlig mand, mørkt jakkesæt, gråt overskæg, altid cerut i munden. På disken var der en skrå opstilling af en masse cigarkasser, åbne, med et glaslæg henover. Det var nemlig helt almindeligt, at kunderne kom

Nørrebrogade set mod nordvest ved Hillerødgade. (Foto 1935, Københavns Bymuseum).

Nørrebrogade med hjørnet af Gormsgade til venstre. På denne strækning var Nørrebrogade stadig præget af en uensartet bebyggelse med høje og lave huse ved siden af hinanden. (Foto fra 1930'erne, Københavns Bymuseum).

ind og købte én cigar, så var der en cigar-klipper på disken og en lille brændende gasflamme, enten ved klipperen eller fra en lang bøjelig slange ned fra loftet. I forretningen var også en stor kasse med karton og pap i forskellige tykkelser. Det var en stor dag, når man fik lov at købe sådan et ark til modelkartoner fra Familie Journalen.

„Lavine“ hed købmanden i den næste butik. En ældre lille mand i grå kittel, gråt skæg og gråt hår, med en eller to komiser også i gråt. Her handlede vi til dag-

lig, de ugentlige større indkøb gjorde vi i Brugsen. Der var to vinduer og dør i midten, den brune disk midt i rummet med to messingvægte på, en meget stor og en mindre, jeg tror også der var en til at veje kaffen af på. Disken havde små rum med glaslæg på skrå ud mod publikum, glasset var godt ridset, og under det var der kamme og håndsæbe. I vinduet snurrede kaffemøllen altid, og ind imellem maledede den bødder, foran var en kasse med Richs (kaffeerstatning lavet af korn og cikorie, men meget eftertragtet af børn fordi der var Richsbilleder i pakkerne). Så var der

tønder med spegesild og brun sæbe. Spegesildene blev fisket op med en lang jerngaffel og pakket i aviser. Den brune sæbe gravet op med en lang flad jernske og skrabet af på et stykke pergamentpapir på vægten. Sirup og sennep var i en stor krukke med drejehane og man havde så en kop med og fik fyldt op. Væggene bag i butikken var dækket med skuffer, alt blev vejet af, medens man blev ekspederet. Jeg mindes at man blev moderne og i forvejen havde vejet af i 2 og 5 pounds poser. Og så var der bolcheglassene at stå og se på medens man ventede, de syrlige i mange farver med sukker på.

Hen ad Nørrebrogade var der flere forretninger, en af dem var mejeriudsalget, hvor jeg i en periode var bud søndag morgen. Mælken var i junger, vi øste selv op med 1/4, 1/2 og 1/1 liter-mål på lange metalskafter, og hældte mælken i klare mælkeflasker, satte aluminiumskapsler på, og med et tohånds lukkeapparat blev kapslen presset ned mod flasken. Morgenbrød, franskbrød, måske smør og mælk i en spånkurv, og så op og stille det på måtten hos fru Olsen på fjerde.

Længere henne var en bagerforretning. Vi legede gerne med en jævnaldrende dreng, bagerens søn, og han kunne indimellem overtale til at gå ind i butikken og redde et par rosenbrød til legekammeraterne. Jeg mindes også da de studentbrød vi købte, sammen med de andre billigere former for wienerbrød, snegle,

overskårne og rosenbrød, steg til den ublu pris af 6 øre fra tidligere 5, det dyre wienerbrød og flødekager gik samtidig op fra 10 til 12 øre.

På hjørnet af Nørrebrogade og Hillerødgade lå Schous sæbehus, en lang forretning med mange vinduer mod Hillerødgade, de havde alt i vaskepulver, sæbe, parfumeri og meget andet. Her gjorde jeg mit første selvstændige indkøb: en juleklokke, rød udvendig og grøn indvendig - en stor dag!

I Hillerødgade næsten ved „Passagen“ lå en beværtning, drevet af et par modne damer. Stor var den ikke, men tobakståger, højroset snak og lyden af glas og flasker trængte ud, når man prøvede at få et kik ind ad døren.

Om fredagen havde forretningerne åbent til kl. 8 og om lørdagen til kl. 9 aften. En af aftenerne gik mor og jeg tit over og handlede i Brugsen i Julius Bloms Gade, man skulle jo støtte en kooperativ virksomhed og gjorde stort indkøb. Når det blev ens tur, bad man om hver vare, der så blev taget frem og vejet af, så den næste vare osv. til man havde det hele. Så hentede kommissen blyanten ned fra øret, og på en af poserne, eller på indpakkingspapiret, hvis noget skulle pakkes ind, blev alle beløbene skrevet ned og lagt sammen, og så havde man en bon på beløbet.

I viktualieforretningen ved siden af fik man også mærker på smør og margarine, et lille frimærke med en opgående sol på. Mærket blev klæbet ind i en lille bog, og når man havde fyldt en side, kunne man købe for så og så mange kroner. Fra Brugsens havde vi så mange varer med hjem, som der kunne være i en jordemodertaske, så den ikke kunne lukkes. Der blev betalt med en tier, og så var der endda penge igen. Iøvrigt var det lykken, når der blev købt en lille rød karton, en af de helt få ting der var emballeret, for den indeholdt buddingpulver. Så stod den på gul budding med rød saftsovs til som dessert næste søndag.

Mor havde en veninde fra Varde, „Johanne“ (Olesen), der havde et ismejeri på Kapelvej (det må have ligget lige ved siden af „Barbermaleren“, men det vidste vi ikke noget om dengang). Der spadserede mor og jeg ned engang imellem for at gøre indkøb og gå på visit. Forretningen lå i en høj stue, et rum til forretning, derfra indgang til stuen, der også var soveværelse, og videre ud til et køkken. I forretningen var der bølter med smør og margarine, smørret var i trædritler lagt på en disk, næsten vandret så man kunne få smørret ud med en riflet træske, det samme med margarinen hvor bøtterne var ovale af krydsfiner. Træskeerne stod i en krukke med vand. Pergamentpapir på vægten, smør eller margarine gravet ud af bøtterne til vægten passede, derefter blev smørklumpen lagt på et stykke vådt pergamentpapir på di-

skan, der var af marmor, og klasket sammen med smørskéen med høje klask. Der stod kiksåser på hylderne, bag glasforsiderne var der en ekstra skillevæg, og det smalle rum var fyldt op med kiks, så det altid så ud som om dåsen var fuld, det var før kiks blev emballeret i ruller. Når vi havde handlet, fik vi kaffe og wienerbrød fra butiksvinduet, og så blev der snakket Varde og bekendte. Bagefter skulle vi gå hjem, og jeg syntes der var umådelig langt, og skønt der gik sporvogne, kunne man naturligvis ikke bruge penge til sådan noget fråds.

Arbejdernes Kødforsyning lå på Runddelen, og her burde vi altid handle, da det var en kooperativ forretning i samarbejde med Arbejdernes Fællesbageri. Det blev nu ikke så tit, for enten var der for langt eller også var der en billigere slagter ved Stefansgade, plus at vi handlede i Brugsens viktualie. Men i Arbejdernes Kødforsyning var der mange svende, mindst 10 og en kassedame i et lille bitte kassebur på den modsatte side af disken. For 10 eller 15 øre leverpostej fik man hvad man kunne spise i en hel uge, men det var lidt flovt kun at købe leverpostej. Jeg mindes deres juleudstilling sidste søndag før jul, hvor grisene var klædt ud som slagtere med hat og cigar, og hele vinduet var fyldt med fede gæs. Kaffeforretningen „Røde Mølle“ lå i gården bag Stjerne Apoteket, apoteket hvor far købte de pulvere, han tog mod hovedpine (acetylsalicylsyre) og sprit og glycerin i små fine flasker, klare, med kork-

prop og et fint farvet, foldet stykke papir over proppen. Men kaffeforretningen, med snurrende kaffemøller, havde mest sine kunder i kraft af, at man som tilgift til kaffen fik kopper og tallerkener, så man kunne samle et helt kaffestel, hvis man var flittig kunde.

Nede ved Runddelen var også et „Lager“ over gården, hvor mel, gryn og sukker kunne fås billigere (den tids discount-forretninger, selv om varerne blev vejet af fra sække), mange gik langt for at spare, og man tog bud med fra naboen. Schwenke hed ejeren af en grynforretning ved Stefansgade, der havde et vindue man altid måtte se på, fyldt som det var med krydderier, krymmel i forskel-

lige farver, kandiserede violer, tørrede frugter og andre ikke dagligdags varer.

Chokoladeforretningen „Stefan“ huskes ikke for sin chokolade, som var vild luksus, men for at der før påske var udstillet et kæmpe chokoladeæg, tæt besat med vatkyllinger og chokoladepastiller indpakket i sølvpapir, og så kunne man vinde det, hvis man kunne gætte, hvor meget det vejede.

„Åen“ hed en isenkram forretning på hjørnet af Heimdalsgade og Nørrebrogade, en lang smal forretning, med en lang disk og et hav af skuffer, og mængder af værktøj og beslag hængende under loftet. Der var ikke den dingenot eller dippedut, man ikke kunne få her, store

Manufakturforretningen „Fix og Færdig“ lå på hjørnet af Nørrebrogade og Sorgenfri-gade. Her fotograferet engang i 1930'erne.

skuffer med mange rum blev hevet ned og placeret på disken og så fandt man altid frem til det rette. Far handlede her, når der skulle bruges beslag i stalden, men mørk og støvet følte forretningen.

Rosendal hed blomsterforretningen nær Farumgade, dyr forretning, det sagdes at ejeren var bror til sognepræsten, den senere biskop i Roskilde. Jeg husker de store kranse af laurbær og store buketter kalaer i nogle vældig høje vaser og til jul, julestjerner, der tabte de røde blade, inden man nåede hjem med dem.

Så var der boghandleren, Steenberg, hvor der blev købt bøger til gaver. Til jul var det altid „I Julelampens skær“, som Bedste fik hvert år. Fruen dér ekspederede sammen med to sønner, der var FDF-førere.

I Esromgade lå i en kælder en kurvemager, der havde en stor udstilling af alle slags flettede kurve og møbler. Han selv sad i kælderen og flettede, og jeg mener også, der blev lavet koste og børster.

Grønthandleren i nr. 200 havde hele for-tovet fyldt med kasser med alle varerne og han havde nogle specielle skeer eller skovle, af kraftig ståltråd (ligesom en greb) til at tage kartofler op af kasserne med.

Da banen i 1930 blev nedlagt, kom der nogle basarbygninger på Nørrebrogade i stedet. I en af dem blev der isbar, de gange jeg var inde og købe, kan nu hurtigt tælles, men jeg har tit stået udenfor og kikket ind, set glassene med de forskellige

farvede limonader, og de små stålasietter isen blev lagt op i og pyntet med isvafler. Det måtte være herligt at kunne købe sådan nogen!

Ved siden af lå „Papirras“, der havde alt i papir og tusind andre ting, lige fra fastelavnsmasker til nytårshalløj.

Mellem Hillerødgade og Stefans Kirken lå smørforretningen „Kana“. Det var nu nok mere margarine end smør, der blev solgt, og så æg, jeg tror ikke, der blev handlet med ret meget andet. Flere damer i hvide kitler og med hvide kapper vejede smør og margarine af. Her var altid kunder, og min første Jo-Jo fik jeg som reklame her. To runde blikskiver nit-tet sammen til en Jo-Jo, hvor snoren var klemt fast, så den ikke kunne spinde. Forretningen, der var flere „Kanaer“ rundt om i byen, var ejet af en gren af familien Schepler, en anden gren havde Irma-forretningerne, der dengang havde et lignende vareudvalg.

På den modsatte side af Nørrebrogade var der en oste forretning, med et vindue hvor vandet løb ned ad. I det hele taget var Nørrebrogade dengang en rigtig forretningsgade med mængder af fødevarer-, beklædnings- og udstyrsforretninger.

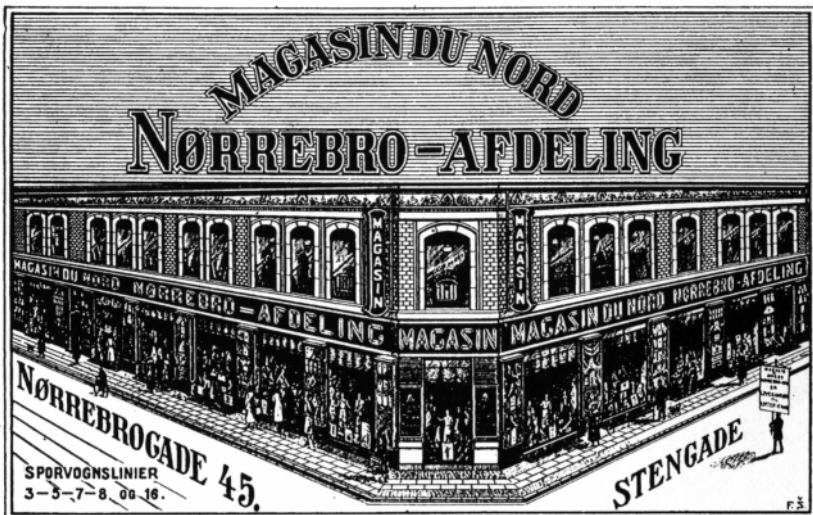
Til den sidste kategori hørte „Fix og Færdig“, en toetages forretning, meget stor med masser af vinduer på hjørnet af Nørrebrogade og Sorgenfrigade. Her var alt i sengetøj, undertøj og dametøj. Det var der ikke meget ved, men til jul dukkede der en hel afdeling op med legetøj, og det var en anden sag.

Skotøjsforretningen „Ørnen“ lå i en kælder på hjørnet af Nørrebrogade og Uffesgade. (Postkortfoto fra 1920'erne).

På den modsatte side lå „Ørnen“, en stor skotøjsforretning i en kælder, mange vinduer og kendelig på lang afstand grundet en belyst kæmpestøvle, der hang udenfor. Længst væk - på Runddelen - lå „Borrit“, en stor forretning med barnevogne, og værd at standse ved og se på, for der var også et helt stort vindue med legetøj - bl.a. en stor dampmaskine, mindes jeg. Her fik jeg engang et flot trillebånd, jernring, rød, med en gummiring udenpå, det var letløbende, lækkert og flot - andre klarede sig med en cykelfælg,

hvor der var klemt korkpropper ind hele vejen rundt. Jeg var stolt og glad, men da vi var kommet ud af forretningen, rakte jeg tunge af en dreng, der stod indenfor - hvorfor ved jeg ikke - og blev selvfølgelig skældt læsterlig ud, så det var ikke det triumftog hjem, som jeg havde regnet med.

Vi har udvidet vore Lokaler ganske betydeligt.

Vi byder Dem det største Udvalg i Metervarer.

Vi har en fix, velforsynet Afdeling med Kjoler, Frakker, Pelskaaber, Skindkraver, Nederdele etc.

Egne Systuer

Den bedste Vare - Den billigste Pris

MAGASIN DU NORD
NØRREBROGADE 45

NØRREBRO

Reklame for Magasin du Nord's Nørrebro-afdeling, 1930'erne.